

KÖZÉRDÉK

POLITIKAI, TÁRSADALMI ÉS KÖZGAZDASÁGI LAP.

Megjelenik hetenkint kétszer: csütörtökön és vasárnap reggel.

Előfizetés egész évre - - 12 korona.
fél évre - - - 6 " "
negyed évre - - 3 " "

Egyes szám ára 12 fillér.

Kiadóhivatal: Nagyenyedi Könyvnyomda és Papíráruhágyár t. i. — Szerkesztőség irodája ugyanott.
Hirdetéseket és előfizetéseket felvesz **FÖLDES EDE** könyvkereskedő, a kiadó megbízottja.
Hirdetés ára centiméterenként 6 fill. Többesziros hirdetés árkedvezményben részesül.
Nyiltér sora 40 fillér.

Budapesti hirdetések kizárólagos felvétele milliméter-árszabás szerint a Leopold Gyula
Videki Lapok Központi Hirdetési Osztályában
Budapest, VII., Erzsébet-körút 41. sz.

Törvényhatósági közgyűlés.

Alsó-Fehér vármegye törvényhatósági rendes tavaszi közgyűlését f. hó 27-dikén tartotta meg báró Kemény Árpád főispán elnökölete alatt.

A gyűlés megnyitása után a főispán törvényadta jogánál fogva tiszteletbeli főszolgabíróvá nevezte ki Vég István nyug. p. u. titkárt és volt kolozsmegyei szolgabíró. A kinevezett a hivatali esküt azonnal le is tette.

A vármegyei háztartási és közuti zárszámadások elfogadása után bejelentették, hogy az 1906. évi november 26. választáson törvényhatósági bizottsági tagokká választottak: dr. Asztalos Kálmán ügyvéd, Kovács Pál és Ince Lajos szolgabírók. A választás igazoltatván tudomásul vétetett.

A közigazgatási és árvapénzek elhelyezésére vonatkozólag a folyó évi január elseji állapot azon hozzáadással vétetett tudomásul, hogy a folyó év alatt 50 ezer korona helyeztessék el ezen tőkékből az Alsófehérvármegyei Gazdasági Bank Részvénytársaságnál gyümölcsösztetés végett.

A vármegye magyarigeni öt holdas szőlőtelepe egy évre bérbeadatván 1200 korona bérösszegért Pap Andor buzásbocsárdi lakosnak; az erről szóló jelentés tudomásul vétetett.

A főjegyző bejelentette, hogy a törvény-

hatósági közgyűlés intézkedése folytán megtörtént a megyei levéltár kiselejtezése. A kiselejtett iratokat külön helyiségben raktározták le. De nehogy az egyszeri selejtezés folytán olyan iratok is veszendőbe jussanak, melyeknek valamelyes fontossága vagy éppen történelmi jelentősége van, ajánlja, hogy még egyszer vizsgáltassanak meg s erre a munkálatra, melyet hivatali időn kívül a segédszeméllyel akar végeztetni, 1000 korona államsegély kéressék. A javaslat elfogadtatott.

A vm. törvényhatóság az 1903. évben kérte a belügyminisztertől, hogy a felszaporodott munka miatt egy vm. nyilvántartói, egy irattárnoki, egy árvaszéki ünlöki s egy árvaszéki kiadói állás rendszeresítését engedélyezze. Mivel ezen kérésekre válasz mind ez ideig nem érkezett: a törvényhatóság a kérelmet ismételi s a szükséges fedezet kiutalását is kéri.

A főszolgabírók irodaállományát 500 koronáról 700-ra emelte, a gyulafehérvári mértékhatóságok állására Bereg Károlyt a díjak 50%-ára megválasztotta, Abrudbánya városnál elvesztett kihágási pénzeket — nem lévén felhajthatók — törölte a közgyűlés.

Br. Wesselényi Ferenc és társainak kérése folytán a vármegye törvényhatósága bizottságot küldött ki, hogy a tövisi járás kettéosztására s ezzel kapcsolatban új járás

és főszolgabírószág felállítására vonatkozólag ezen közgyűlésre javaslatot készítsen. A bizottság munkálatával elkészült. A törvényhatóság a bizottsági munkálat alapján készült javaslatot elfogadván, kimondotta, hogy tekintve Tövis községnek ugy kereskedelmi, mint közuti, vasuti, sőt hadászati fontosságát, Tövis székhelyiely új járást létesít; ezen járáshoz tartozik: Tövis, Paczalka, M.-Kapud, Diód, Csáklya, Felgyógy, Diómál, Havasgyógy, Intregáld, Felsőgáld, Mindszent, Benedek, Alsógáld, Vajasd, M.-Szentimre, Gáldtó, Kozslárd, Mihálcfalva és Obrázsa, összesen 19 község 6000 lakóssal.

Jelentés történt arról, hogy a jegyzői és anyakönyvi egység 14 új jegyzőség felállításával és betöltésével az állami anyakönyvvezetésről szóló új törvény intenciójának megfelelően keresztül vitetett.

Vadady László szolgabíró engedélyt nyert arra, hogy M.-Igen helyett Sárd községben lakhassék; Lóte Lajos szolgabíró pedig felhatalmazást kapott, hogy kihágási ügyekben önállóan eljárhasson.

A községi és körjegyzők fizetésének a törvényben megállapított minimumra, t. i. 1600 koronára való kiegészíthetése végett 58 ezer korona lévén szükséges, ezen összeget államsegéllyel kéri a törvényhatóság.

A vármegyei ebtartási szabályrendelet, mely ugy intézkedett, hogy az ebadó állat-

TÁRCZA.

A Föld története.

(Folytatása és vége.)

A másodkor csuszó-mászói között látjuk az első repülő gerinczest, a denevérszárnyu, gyíkfejű, csupaszbőrű Pterodactylust. Ez az állat már a gyíkok és madarak között álló átmenetnek tekinthető. Ugyanigy az Archaeopteryx, a madarak ősalakja, a melynek álkapcsai még apró fogakat viseltek, de testét tollruha fődte. Szárnyain hosszú evezőtollak sorakoznak, de külön álló kezűjja is volt még, mint a Pterodactylusnak (három) vagy a mai denevéreknek (egy). Az Archaeopteryx farka a csigolyák hosszú sorából áll. Jobbról balról tollsorokkal és ebben különbözik a mai madártól, a melynek farkcsigolyái egyetlen csonttá forradtak össze. Az Archaeopteryxnek bámulatosan épp példányai találhatók a bajorországi lithográfus palában. Utódai az említett fogas madarak.

A másodkorban már megkezdődik a mai kontinensek kialakulása. Óriási szárazföldek emelkednek ki a tengerből; egyik-másik ujra a tenger alá kerül még, majd meg ismét kiemelkedik. A küzdelemben mind több tért hódít a szárazföld, a mely a megelőző korban még csak szigetek alakjában tarkította a világ-oczeánt.

A másodkor Földünk különböző pontjain nagyon különböző állatfajok kövületeit hagyta ott. És ebből sejthető, hogy akkor is lehettek már külön faunákkal bíró élettájékok és állatföldrajzi régiók, mint ma. Kétségkívül a klíma sem volt Földünkön egyforma, mióta a melegség főforrása nem a Föld saját melege többé, hanem a Nap melege.

A másodkorban keletkezett a krétán kívül a nyugati országok kagyló-mészköve, a budai hegyek dolomitja, a tatai vörös márvány, a toroczkói hegység és a keleti Kárpátok mészköve; a Kárpátok főközete: a kárpáti homokkő, a pécsi- és aninai széntelep stb.

F) Kainozoos vagy Harmadkor. Újabb lények kora.

Maig is megmaradt számos nyoma azoknak a nagy változásoknak, a melyek Földünkön a harmadkorban végbementek. Új kőzetek, új tűzhányók, hegyláncok, szigetek és kontinensek alakultak. Letűnt a közép-lények csodás állatvilága és helyüket olyanok foglalták el, a melyek fokozatosan átvezetnek a mai fajokhoz.

A harmadkort felosztják óharmadkorra, a mikor még az állatfajok nagyobb része nem a mai fajokból állott és ujharmadkorra, a melyben a fajok többsége megegyező a mai faunával.

A kainozoos növényzetében a zárvatermők

uralkodnak. Európa növényzete olyan volt, mint a mostani tropusoké. Pálmák diszlettek a mai tölgy- és bükkerdők helyén. Az őserdők gyantáját a német tengerpartokon borostyánkő alakjában veti ki a tenger és a gyantába szorult rovarok épen megmaradtak. Mind nagyon hasonlóak a mai rovarokhoz.

A tengeri csigák, kagylók és tüskebőrűek stb. között is rétegről-rétegre mind több és több mai fajt találunk. Ebből a korból maradt az ismeretes tihanyi kecskeköröm. Nem egyéb ez, mint egy kihalt osztriga kagylóhéjja között összegyűlt kőből. Maga a kagylóhéj már lekoptott róla (Congeria.)

A kövületekből tudjuk azt is, hogy hazánk mélyebben fekvő részeit: az alföldi- és erdélyi medenczét tenger borította akkor, a mely a mai Földközi-tengerrel függött össze és ahhoz hasonló állatvilág lakott benne (Mediterrán rétegek.)

Az egysejtűek óriása és legjellemzőbb neme a harmadkorban a lencsealaku Nummulites. A nagyobbak tallér nagyságúra nőttek. Megkövült rekeszes mészhéjjuk alkotja a Nummulites mészkövet. Latin neve kövült pénzt jelent. Népkünk Szent László pénzének tarja.

Állatvilága szerint a harmadkort az emlősök korának nevezhetjük. A másodkorra jellemző Ammonitesek és őshüllők kivesztek már. Az óharmadkorban az erszényesek is

egészségügyi és közkórházi czélokra fordítassék, belügyminiszteri rendelet folytán akként módosított, hogy az ily czímen befolyt összeg „állategészségügyi ebado” czímen a törvényhatóság által külön kezeltessék és hova fordításuk felől a törvényhatóság rendelkezék.

Megállapította a közgyűlés, hogy a községi büntetés-pénzek 25%-a a munkások segélyezésére fordítandó alapokra folyjon.

A Kolozsvárt felállítandó ipari munkások közvetítő hivatal fenntartásához évi 110 koronával járul a törvényhatóság.

A csombordi Maros-híd vámszedési joga három évre Benjámín Simon csombordi lakosnak 4870 korona évi bérért, a mihálczfalvi Maros-híd vámszedési joga évi 4500 koronáért Fried David tövisi lakosnak kiadott.

A nagyenyedi honvéd-laktanyában egy emeleti szoba átalakításához hozzájárult a törvényhatóság, valamint ahhoz is, hogy a vármegye székháza emeletének keleti szárnya újabb öt évre évi 400 kor. bérösszegért az állami építészeti hivatalnak bérbe adassék.

A Marosujvár község képviselő-testülete azt a határozatot hozta, hogy egy második gyógytár felállítására való engedély megadását kéri a belügyminisztertől. Ezt a határozatot Nesztor Viktor marosujvári lakos melegebbizte a törvényhatósági közgyűléshez, mely egy évvel korábban hozott határozatának indokai alapján a felelősségnek helyt adott s ezzel kimondotta, hogy Marosujvárt egy új gyógytár felállítását ez idő szerint nem tartja szükségesnek.

Nagyenyed város képviselőtestületének határozatait, melyek a vásárvám és helypénzszedés házi kezelésére, az új vágóhid szabályrendeletére, a város malmának évi 11741 kor. való bérbeadására, a Várady-kert parcellázására vonatkoznak, helybenhagyta, a Benda-telken való átjárást azonban nem hagyta jóvá a közgyűlés.

Szomorúan érdekes volt, sőt szenzációszámra ment dr. Müller Jenő bizottsági tag-

nak a tövisi tisztújításhoz fűzött panasz, melyet a közgyűlés megdöbbenéssel hallgatott. Dr. Müller Jenő előterjesztette — provokálás folytán — mindazon okokat, melyek miatt a tövisi tisztújítást ismételtelen meg kellett semmisíteni. Az a meggyőződése, hogy olyan tisztviselő, a ki ennyire nem érti a maga hivatalos teendőit; a ki a főszolgabírói állás tekintélyét a járás közönsége előtt folytonosan kompromittálja; a ki hivatalos hatáskörének határait — a mint példákkal igazolja — nem ismeri; a ki hivatalos hatalmával visszaél; az ilyen tisztviselő fontos vezetői állás, főszolgabírói hivatal betöltésére képtelen. Részletesen előadott indokok alapján az állandó választmány javaslatát pártolva indítványozza, hogy Imreh József a nagyenyedi járás főszolgabírája ellen a fegyelmet megelőző vizsgálat elrendeltesék. Dr. A sztalos Kálmán biz. tag a felhozott okokat nem találja oly fontosnak, hogy a vizsgálat ez alapon megindítható volna; azért indítványozza az állandó választmány javaslatának napirendről levételét.

A közgyűlés a napirendről való levétel indítványát nem fogadja el s titkos szavazással, 32 szavazattal 23 ellenében, elrendeli Imreh József főszolgabíró ellen a fegyelmet megelőző vizsgálatot.

A névszerinti titkos szavazás eredményének kihirdetése után elnöklő főispán a gyűlés folytatását délután 3¹/₂ órára tűzte ki.

A délutáni gyűlés legfontosabb tárgyai a törvényhatóságok átiratai voltak.

Törvényhatóságunk Kecskemét városának II. Rákóczi Ferenc és kora történetének megírására, Kassa városának a Rákóczi-egyetem felállítására, Temesvármegyének a magyar nyelv jogának a nevelésben intenzívebb érvényesítésére, Debreczen városának az üzleti könyvek és cégiratok magyarosítására, a kolozsvári márczius 15-diki bizottságnak a honvéd-nyugdíjak felemelésére, továbbá a közös hadsereg részére való szállításoknak a magyar iparnak kvóta szerint részletésére, a hadi költségek emelése ellen, sztrájk esetén a katonaságnak mezőgazda-

sági munkára való használata ügyében küldött átiratokat pártolja. Fogarasi Albert bizottsági tagnak azon indítványát, hogy a kormány a kiegyezési tárgyalásokban tanúsított hazafias magatartásáért üdvözlössék, elfogadta.

A törvényhatósági közgyűlés, melyen nagy számban vettek részt a bizottság tagjai, esti 7 órakor ért véget.

A gümőkórrol.

— Irta: dr. Winkler Albert. —

Márczius 24-én telik le 25 éve annak, hogy Koch Róbert, a németbirodalmi egészségügyi hivatal főnöke közzétette a gümőkór bacillusának felfedezéséről szóló tanulmányainak eredményét és bemutatta a bacillust magát.

Ugy az orvosi, mint a művelt közönség körében óriási szenzációt keltett a felfedezés, mely más tudósok részéről is teljes beigazolást nyert.

A letelt negyed század alatt a gümőkór tanulmányozása száz meg száz tudós által folytatott, valamint a sikerrel kecsgetető óv- és gyógy módok kutatása.

Megállapított, hogy a gümőkór és annak leggyakoribb alakja a tüdővész az esetek többségében gyógyítható betegség, hogy terjedése a szobai és utcai por által történik főképpen, hogy némely iparágakban a halálozás 50—70%-ka a tüdővész által történik, hogy Magyarországon évenként 77,000 ember hal el tüdővészben, hogy az összes többi fertőző betegségek nem okoznak akkorra pusztítást, mint a tüdőgümő egymaga, hogy tehát az emberiség legfélelmeesebb ellensége a tüdővész, hogy az utolsó 25 év alatt 2 millió ember halt el Magyarországon tüdővészben.

Nem kisebb férfiú mint Korányi Frigyes hívta fel a kormány figyelmét 1898-ban egy nagyszabású főrendiházi beszédeben a tüdővész elleni intézkedésekre.

Ugyanő a társadalomban is megindította

küpusztulnak, csak a félre eső Ausztráliában maradtak meg maig, mint lomtárban a divatból kiment szerszámok. De mindezeknek helyét elfoglalja az óharmadkorban az első nagy emlősök faunája, a sajátságos vastagbőrű Dinocerassal és az első patásokkal. Ez utóbbiakat a Páris melletti gipszbányában Cuvier fedezte fel, közöttük a mai ló és tapir közös őst a Palaeotheriumot is. Ennek még három ujja volt. Utóda azután az ujharmadkor alatt fokozatosan elvesztették két szélső ujjukat, mialatt a középső megerősödött. Ugy, hogy a mai lovon az első és harmadik ujjnak csak egyes csontnyomai maradtak meg.

A mai emlősöket olyan alakok előzték meg, a melyekben több mai csoport sajátosságai még együtt találhatók. Például a mocsaras vidékeken élt a sertés és tapir tulajdonságait egyesítő Anthracotherium. A mai zsiráfok és antilopok közös őse lehegett a Balkán egykori faunájában a Heladotherium. Valószínűleg nagyon hasonlított a Középfrikában nem régiben felfedezett okapiához.

A harmadkor újabb felében élt az elefántoknak két őse, a négy agyaru Mastodon és a Dinotherium giganteum, a melynek csak az alsó állkapocsban volt két lekonyuló agyara. Ezek voltak a legnagyobb szárazföldi emlősök.

Ezeknek az óriásoknak a vastag bőrét csak az oroszlánok ősenek, a Machairodusnak szörnyű nagy sarlódomu kapó fogai tudták szétmarcangolni.

A harmadkorban fejlődik ki a főemlősök rendje, az első majmokkal. És közöttük ott volt az emberhez legjobban hasonló jávai majomember Pithecanthropus erectus.

A harmadkorban a szárazföld körvonalai sok változást szenvedtek. Délázsian és Dél-európán keresztül az óharmadkorban a Nummulitesek tengeröve vonult végig. Abból maradtak a későbbi hegységekké tornyosuló Nummulites-mészkövek.

Európa Északamerikával és Északafrikával, Ázsia Ausztráliával és Északamerikával a harmadkorban összefüggött. Ellenben Dél-amerika hosszú ideig külön álló sziget volt sajátos állatvilággal. Csak később kapcsolódott össze Északamerikával a Panama szoros útján, a mely a két oceánt elkülöníti.

A harmadkorban gyűrődtek fel a Föld legmagasabb hegylánczai: a Himalaja, Kordillerák, Alpok, Kárpátok, Balkán, Kaukázus, Pyreneusok, Appeninek stb. Ugyanakkor keletkeztek azok a beltengerek, a melyeknek egy része ma is meg van: Földközi-, Fekete-, Kaspi-, Aral-, Baikal stb. Ebben a korban képződtek a trachyt és bazalt vulkánok, a melyek közül hazánkban a Magyar-Közép-

hegység Eperjesig, a Vihorlat-Gutin-, Harigita-, Erdélyi-Érczhegység stb. ismeretesek.

A mezozoos kárpáti homokkőve tovább képződik itt is s vele együtt só, mészkő, a Mezőség sómárgája, a kiszáradó beltenger sótelepeivel mind a harmadkorból valók. És ebben a korban keletkezett a barnaszén, a mely hazánk legterjedelmesebb széntelepeit alkotja: Esztergom, Salgótarján, Petrozsény és Kőpecz vidékén.

A növényvilágból itélve a harmadkor klímája Európában forróövi klíma volt, de a vége felé fokozatosan alászálló hőmérséklettel mintegy átmenettel az utána következő diluvium jégkorszakára.

G) Anthropozoos vagy Negyedkor. Az ember kora.

A geologia negyedkorának azt a kort nevezük, a melynek belföldön képződött rétegei egy újabb emlős faunáról és mindennek felett az ősember, Homo primigenius megjelenéséről tanuskodnak. Két korszakra osztjuk fel:

Diluvium a régiebb,

Alluvium az újabb negyedkor.

Diluvium özönvizet jelent. Alluvium pedig a folyók hordalékát, a mely a legutolsó korban ülepedett le a szárazföldeken, a mikor már folyók is voltak és a mai völgyképződés is kezdetét vette.

az akciókat és százezrek gyűltek egybe az első szanatórium céljára. Az Erzsébet-szanatórium Budapesten működésben is van.

A kormány elrendelte nyilvános helyiségekben a köpöcsészek fellállítását, ajánlotta az iskolák padlójának olajozását. Ennyi az egész kormányakció.

Az ügy fontossága méltó a legnagyobb államférfiu becsvégyára.

Törvényhozási akció szükséges.

Be van bizonyítva, hogy egyetlen tudóvesszes egyén egy nap alatt 7200 millió baczellust köp ki, tehát az emberiség minden tagjára 4 drb jutna belőle.

Be van bizonyítva, hogy egy beteg az egész családot fertőzteti és az ifjuság gyorsan pusztul 25 éven aluli korban, ha fertőzve lett.

A legtöbb vakság és siketség, sok nyomorékság a gümőkór által okoztatik.

A teendő sokféle.

Minden megyében és törvényhatósági városban a kórházakkal kapcsolatban legalább 50 betegre való pavillon volna felállítható a szegény osztály gümőkóros betegei részére, ezenkívül a hegyes pormentesebb vidékeken, minden megye közép és úri osztálya részére legalább 25 betegre való szanatórium. Ezek költségeit a megyék külön pótdóója fedezhetné.

Az iskolai por lekötésére a padlóolajozás a községek költségén volna imperatív módon elrendelhető.

A tudóvesszes pavillonok és szanatóriumok orvosai egy 126 tagból álló szazadot alkotnának a nagy ellenséggel szemben, a törvényhatósági városokban külön műtőorvosok is volnának beállíthatók, a sebészi gümőkóros betegek részére.

Korányi Frigyes nyilatkozata szerint a 20-dik század legnagyobb feladata a gümőkór leküzdése.

Ez bizonyára sikerülni is fog.

A vagyoni beruházás uzsorás százalékokat fog hozni az államnak és nem is lesz oly nagy.

Csak neveztek eddig az egészséget legdrágább kincsünknek, de tényleg nem áldoztunk rá annyit se mint a pipadohányra.

A dohánymonopólium 50 milliót hoz, a betegápolási adó csak 10 milliót, tegyük ehhez még 5 milliót és segítve lesz a legnagyobb szükségén.

Vizvezetési előmunkálatok.

Amilyen fontos vidéki városaink fejlődésére nézve, hogy korszerű vízellátás és csatornázás birtokába jussanak, ép oly nehezen és gyakran teljes tájékozatlanságra valló módon indulnak neki ezen kérdés megoldásának.

Aktuálisá teszi ezen megjegyzésünket nem rég közölt azon tény, hogy egy újabb kis tőkével megalakult társaság vidéki városainkhoz küldött leveleiben feltűnően hangztatja, hogy — a városokra háromható bármi néven nevezendő kötelezettség nélkül — vállalja el különösen a vízellátásnak összes előmunkálatait, sőt a terveknek ingyenes elkészítését is.

Ha meggondoljuk, hogy egy ilyen vízellátási és csatornázási előmunkálat, ha azt az ügy közegészségügyi, pénzügyi és műszaki fontosságának megfelelő alaposítással és megbízhatósággal akarjuk elvégezni, egy közép-nagyságu városnál is — aszerint, hogy milyenek a viszonyok — 10—20 ezer koro-

nába is kerülhet, úgy csodálkozva kérdezzük: vajon akad-e vidéki városaink vezetősége között még elég naiv ember, aki elhiszi, hogy létezik olyan kereskedelmi társaság, amelyik ezen kiadásra pusztán emberbaráti szeretetből vállalkozik és nem gondolnak-e arra, hogy — miután ellenszolgáltatás nélkül reális vállalkozás meg nem állhat — neki ezen előmunkálati költségeket, ha nem is mindjárt és közvetlenül, de később és közvetve annál nagyobb kamatokkal kell majd megfizetni, minél nagyobb volt az a kockázat, melyet az ilyen társaság a költségek előzetes viselésével magára vállal, ami üzleti szempontból mégcsak nem is kifogásolható, mert természetes, hogy ingyen munkából vállalat fennállani nem képes.

Az előre haladottabb kulturálmokban mindenkit gyanus szemmel néznek, aki ingyen ajánlkozik bármely munkálatokra és városaink is csak akkor fognak az egyedüli helyes utra lépni, ha az ily munkálatoknál, amelyek kizárólag a város érdekében és nem harmadik személyek kereseti céljaira kell hogy létesüljenek, maguk veszik kezükbe a kezdeményezést — megbízható, független szakférfiak tanácsának kikérése mellett, amilyenek felett — hála Istennek — az ország már kellő számban rendelkezik. A költségeket ebben az esetben — igaz — a városnak kezdetől fogva viselnie kell, de miután a költségek előbb-utóbb minden körülmények között reá háromolnak, sokkal okosabb, ha mindjárt és nemcsak később — esetleg a bíróság révén — tudják meg, hogy mibe kerültek az előmunkálatok.

Magánál a munka kivételénél pedig, ahol ezen eljárás mellett a vállalkozás és a munka vezetése egymástól teljesen független, hol a munka nyilvános árlejtés után adatik ki, hol tehát a vállalkozó megválasztásában rendszerint oly lényeges különbségek fognak mutatkozni, a város javára, amelyek döntő hatással lettek volna, ha a város ezen ügyekben már a priori kellően tájékozva lett volna. Ha végül még hozzávesszük, hogy ha a város egy ilyen vállalat ajánlatát elfogadja, akkor nemcsak az építkezést, hanem a későbbi üzemeltetést is teljesen kiadja kezéből, aminek az a következménye, hogy az üzem nem a város közérdekeinek, hanem a vállalkozó minél nagyobb nyereségének érdekében fog természetesen vezetettetni, nem látjuk be, hogy bármilyen szempontból is milyen előny járna avval, ha a városok nem a fentebb említett helyes eljárást követik. Konkrét esetek különben fényesen bizonyítják, hogy a közérdek és a vállalkozási érdek közötti ellentét mindenhol arra vezetett, hogy a város a vállalkozó által épített vízművet még a konzesszió lejártá előtt nagy áldozatokkal megváltotta.

Vegyes hírek.

— **Lapunk mai száma 6 oldalon jelenik meg.**

— **Előléptetés.** Az igazságügyminiszter Szathmáry Mózes kir. orsz. fegyintézeti őrpáncsnokot a X. fizetési osztályba léptette elő.

Dr. Szilárdy Zoltán.

A Diluvium elején a harmadkor kihalt óriásait újabb állatok váltják fel, a gerinczelenek pedig fokozatosan a mai fajknak adnak helyet. A negyedkor első felében élt a Mastodon utóda, a mai elefántok előde, a Mammoth, Elephas primigenius az ősrinocerossal együtt Európában és Ázsiában. Szibéria jégtakarója alól már nem egy olyan ép példányuk került elő, a melyen még a szőrös bőr is megmaradt, sőt husuk is élvezhető volt. Velők egy időben élt az őstulok, Bos primigenius és az óriás szarvas Cervus magaceros. A diluvialis-kori barlangokban sok őssálat csontjai maradtak meg, ott van köztük a barlangi medve (Ursus spelaeus), barlangi tigris (Felis spelaea), barlangi farkas (Canis lupus spelaeus), barlangi hiéna (Hyaena spelaea) stb. Madagaszkár szigetén a struczok ősenek (Dinornis maximus), Dél-amerikában pedig óriási kihalt foghíjasoknak (Megalodon, Megatherium) csontjait találták a diluvialis rétegekben.

A diluviumot az u. n. jégkorszak szakította meg. Ez alatt olyan hideg volt az európai klíma, hogy a jégpánczél Középeurópáig kiterjedt. Nálunk a havasok morénái és a tengerszemek tanuskodnak a jégkorszakról és a havasokon élő sarkvidéki állatok és növények, a melyek a jégkorszak óta élnek ott. A jégkorszak elvonulása után száraz

pusztaság lett Középeurópa, a hol a mai tatár puszták száiga-antilopja és pusztai marmotája lakozott. És csak a nedvesebb klíma hozta meg újból a most már közép-európai jellegű lombérdős növényzetet és a virágos réteket, majd a bevándorló ősembert és az ő háziállatait.

Az eszközök fejlődése szerint megkülönböztetjük a következő korszakokat:

1. Eolithikus korszak, a legegyszerűbb, tüzzel repesztett kőszerszámok és a Pithecanthropus kora. Ez még az új harmadkorra esik.

2. Palaeolithikus korszak. A diluviummal egy időt jelent; a mikor még csak csiszolatlan kő-, fa- és csonteszközök voltak az ember ősenek (Homo primigenius.)

3. Neolithikus korszak. Az alluvium kezdete csiszolt kőszerszámok használatával. (Homo sapiens.)

4. Rézkorszak, a mikor az eszközöket nyersen talált rézből készítették. Maradványait először hazánkban fedezték fel. Ennek a korszaknak a kimutatása Pulszky Ferenc hazánkfiának érdeme.

5. Bronzkorszak, a mely sok helyen közvetlenül a kőkorszak után következett.

6. Vaskorszak, a mely mai napig tart és az írott történelem korszakának tekinthető.

A nagyérdemű közönséget tisztelettel kéri

TÁNGEL JÓZSEF

női, férfi és gyermekdivatáru kereskedő,

hogymielőtt tavaszi szükségletét bárhol is beszereznél, előbb főtér 4-ik szám alatt lévő raktárát, mely a közelgő időnyre dusan van a legjobb minőségű árukkal ellátva, sziveskedjék megtekinteni.

— **Időjárás.** Március utolsó napjait éljük s még mindig tél van Erdélyben. Éjjel keményen fagy, nappal is csak verőfényes helyeken érzik a nap olvasztó heve, tavaszi melege.

— **Haláleset.** Kiss János, III. gimn. o. tanuló, f. hó 27-dikére virradó éjjel a kollégium kórházában meghalt.

— **Intentiszteletek.** A nagyheti és husvéti szertartások és ünnepélyes Intentiszteletek a minioríták templomában a következő sorrendben tartatnak meg: szerdán, csütörtökön és pénteken délután 4 órakor Jeremiás siralmi. Zsolozsmák. Nagycsütörtökön: 8 órakor kezdődő szentmise után oltárfosztás. Nagypénteken: 10 órakor kezdődő esonkamise után a legszentebb oltári szentség a szentsímba vitetik. Prédikációt mond Csáby Gellért s. l. Nagyszombaton: Tűz- és vízszentelés után 7 órakor szentmise, délután 6 órakor feltámadási körmenet. Husvét vasárnapján és hétfőn: 10 órakor szentmise, utána szentbeszéd. Vasárnap reggel 7 órakor lesz az ételneműek megszentelése és megáldása. Mind a két ünnepen délután 4 órakor ünnepélyes vecsernye.

— **Konfirmáció.** A konfirmálni óhajtoknak tudomására hozom, hogy a konfirmációi oktatást f. évi április 3-dikán — husvét utáni nap — reggel 7 órakor kezdem meg, s a jelentkezések és beiratkozások is ugyanakkor lesznek a templomban. A kik nem Enyeden születtek, azok a születési és keresztesési idejüket igazoló okmányait, vagy legalább jegyzékeket szerezze be, mert a nélkül nem konfirmálhatnak. Konfirmálni csak azoknak lehet, kik 13-ik életévüket betöltötték. A ki április 3-án és 4-én nem jelentkezik, az fel nem vétetik. Jancsó Sandor ev. ref. lelkész.

— **A Szabad Lyceum** tegnapi estején dr. Winkler Albert városi főorvos különösen érdekes és tanulságos előadást tartott a tüdő-tuberkulózis elleni védekezés módjairól és eszközeiről.

— **Árvizek.** A hirtelen olvadás több helyen árvizet okozott az országban. A Tisza, Szamos és Kraszna vizei folytonos áradásban vannak, pedig csak egy harmada olvadt le azon hőmennyiségnek, mely a közeli hegyekben összegyűlt. A Maros jege megindult, a víz helyenkint kilépett ugyan a mederből, de általában mentve van eddig a partvidék a nagyobb mérvű áradástól.

— **A romániai forrongás.** Romániában néhány nap óta iszonyú dolgok történnék. A parasztság felfegyverkezett, a védetlen birtokosokra támadt, gyújtogat és öldököl mindenfelé. Eleinte zsidó-üldözés, később politikai pártharcz nevet adták a zendülésnek; de ma már oly általános a zavar, hogy a kormány, mely mozgósítást is rendelt a fosztogató tömegek ellen, mivel semmiféle eszközzel sem tudott rendet csinálni, lemondott.

— **Szobrot Csány Lászlónak!** Csány Lászlót Zala vármegye adta a hazának s őt tartja egyik büszkeségének, mint Gasparits vértanút és Deák Ferenczet, a haza bölcsét. Csány László Zala vármegye törvényhozó termében vezérlő szerepet vitt megtapsolt szónoklataival a nemzeti ügy érdekében, hangoztatva, hogy magyar nyelv nélkül nincs magyar nemzet. A forradalom idejében a magyar kormányt Erdélyben helyettesítette s védelmezte ott az oláhoktól megtámadott és már félig lemészárolt magyarságot, — vallva Kossuth Lajosnak mondását: Erdély

Magyarországnak a jobbkeze. Azután miniszter korában a legzivatárosabb időben az Alföldön vasutakat épített, hogy a henyéket munkára szoktassa és kenyeret adjon az éhesnek, gyakorolva az igazságot, hogy: Munka a műveltség. Végre a bécsi hatalom fölakasztotta, hogy miért volt Kossuth Lajos kormányának a hive és a tagja. Nyugodtan halt meg arra gondolva, hogy ez a halál is egyik csirája a magyar függetlenség feltámadásának. Életének ez a rövid története. De szeretnők, ha honfitársaink közül minden egyes embernek, a gazdagabbnak is, a legszegényebbnak is a szívökhöz férközhetnénk ezzel a felhívással. Szeretnők, ha a lelkészek, tanítók, jegyzők s más szellemi előjárók utján Csány Lászlónak minta-életét és hősi halálát a magyar nép ezrei, a legegyszerűbb emberek is a legkisebb falvakban is megértenék és méltányolni tudnák.

— **A székesfehérvári vízvezeték** terveinek elkészítése tárgyában leirt a földmívelésügyi miniszter a városhoz, melyben értesítésére adja, hogy utasította az orsz. vízépítési igazgatóság közegészségügyi mérnöki osztályát, hogy a városi vízvezeték részletes terveit és költségvetését a város költségére készítse el és bocsássa a város rendelkezésére. A tervek elkészítése közel egy évi időt fog igénybe venni.

— **A kecskeméti vízvezeték** előmunkálatait, nevezetesen a kutató furásokat legközelebb megkezdeti a városi hatóság, miután a földmívelésügyi miniszter az állami mélyfúrógépet a város részére használat végett átengedte. Az előmunkálatok végzésére a városi közgyűlés már régebben 40,000 kor. összeget szavazott meg.

— **A természet** óriási szolgálatokat tesz az emberiségnek, amennyiben oly sok betegség ellen szolgáltatja a segítőszereket. Egyike a tenger által nyújtott legjobb szerekeknek a csukamájolaj, melynek hátránya azonban az, hogy nagyon viszatetsző ize van. A „Scott-fele Emulsió” formájában azonban a csukamájolaj is jóízű és könnyen emészthető, akár csak a tejfel; a csukamájolaj összes gyógyerejű tulajdonságai a „Scott-fele Emulsió”-ban nemcsak, hogy megvannak, hanem meg sokkal hatásosabbak is. Egy házban sem szabad hiányoznia a „Scott-fele Emulsió”-nak. Kapható a gyógyszerárakban

Közgazdaság.

Bogyógyümölcs.

Ha a hosszú, hideg tél után valahára a tavaszi napsugarak ereje az egész növényvilágot álmából ismét életre ébreszti, a leveles zöld és a tarka virágok kifejlődéshez jutnak, akkor a kertbarát élénk érdeklődéssel figyeli fajt, cserjéit, ezeknek gyümölcsképződését, vajjon milyen lesz ennek eredménye, mert sokszor az erős késői fagyok néhány óra alatt a várt termés legnagyobb részét tönkreteszik; örömmel fogjuk azonban ily esetekben konstatálni, hogy a bogyógyümölcs csak igen keveset szenvedett.

Nemcsak a virágok és a főzelékfélék azok, melyek a birtokosnak jövedelmeznek, fokozott mértékben az a vegetáció végetermése — a gyümölcs is, minek kedvéért növények, cserjék, fak óriási mennyiségben lesznek nevelve, melyek bennünket az egyes években többé vagy kevésbé gazdagon megjutalmaznak. Nagyban a gyümölcsfák azok, melyek igen dúsán jövedelmeznek; de nem minden kertbirtokos részes abban a szerencsében, hogy terjedelmes gyümölcsfa-ültetvényeket létesíthessen, mert gyakran nem rendelkezik az ilyenekhez szükséges elegendő nagy földterülettel, nem tud, vagy nem akar hosszabb

időig a gyümölcsfák termőképességére várni. Ily esetekben helyesen cselekszik bárki olyan csemetéket ültetni, a minők már rövid idő múlva jövedelmező termést hoznak és a bogyógyümölcs az, mely ilyenkor tekintetbe jöhet; nevezetesen a szamóca, ribiszke, egres (kőszméte), málna, hamvasszeder stb. mindig jó eredményeket hoznak, az időjárás viszontagságai kevés kártékony befolyással van rájuk, férgek pusztításaitól ritkán szenvednek, betegségek is csak gyéren mutatkoznak rajtuk, minden talajban gyarapodnak, mindenben tehát különösen kiváló tulajdonságokkal bírnak. A szamócák rendkívül kedveltek, mindenütt nagy mennyiségben, megszámlálhatatlan, szép, jó, finom és egészséges gyümölcsük miatt ültetve; minden kerttulajdonos érdeklődéssel van irántuk, de igen hálásak is. Azután következnek a málna pompás gyümölcseivel asztalra, gyümölcslének vagy befőzésre; mindenütt jól tenyészik és biztos jövedelmezésű. Általánosan kedvelt a ribiszke és egres (kőszméte) is, előbbi a gyönyörű nagygyümölcsű német fajtákkal, utóbbi a nagyszerű angol fajtákkal világhírűvé lettek. A hamvasszeder kevésbé ismert, de olyan egészséges gyümölcs, hogy általános elterjedése kívánatos; ültetése a kertben félreeső helyen történjen, mert a növények idővel erősen tövises kihajtásokat hoznak. A hamvasszeder gyógyszerészeti gyümölcs is.

A bogyógyümölcs minden időben érik, gyümölcsöket hoz már május hó végétől, október hó végéig és sok város gyümölcspiaczát uralja; nagybani ültetése nem eléggé ajánlható.

Felelős szerkesztő:

Dr. MÜLLER JENŐ.

Kiadó:

Nagyenyedi Könyvnyomda és Papírárgyár részv. társ.

Oktalan és elítélendő

az az ember, aki betegesnek érzi magát anélkül, hogy állapotán segíteni igyekezne és amikor a legkisebb munka is fáradságosnak tűnik és az ember életkedve fogyni kezd. Ily esetben a gyógyszerkamájolajból alfoszorsavas méz és nátron hozzáadásával készülő Scott-fele Emulsió egyike a legjobb és legbiztosabb szerekeknek a test és idegrendszer erősítésére, feleléstésére. A Scott-fele Emulsió csakis a legjobb minőségű alkotórészeket tartalmazza, felülmúlhatlan tápszer, mely gyorsan új erőt és új életterőt önt az elpetyhült szervezetbe.

A Scott-fele Emulsió valódiságának jele a „hátán nagy csukahalat vivő halász” védjegye.

SCOTT-FELE EMULSIÓ

Kapható minden gyógyszerárakban.

≡ Egy eredeti üveg ára: 2 kor. 50 fillér. ≡

Husvétli ünnepekre!

A Paulini-féle
kitűnő minőségű

seprőpálinka,

továbbá szilva és törkölypálinka, fél és egész literes lepecsételt üvegekben kapható

őzv. Albrechtovich Antalné
Tűvis-utca 48. sz. alatt
levő üzletében.

Lányi Lajos

női és úri divat-raktárából legolcsóbban beszerezhetők a most érkezett tavaszi és nyári czikkek, u. m.:

Női és úri hazai és angol szövetek. Batiz, voál, szaten és sefirek. Ruhavásznak. Hazai híres Kobrák-czipők. Pécsi kesztyűk. Kalapok. Harisnyák. Nyakkendők. Mindennemű női, férfi és gyermek fehérneműek. Paplan, matracz, ágy- és függöny garnitúrák. Utazó bőröndök és minden idetartozó, itt fel nem sorolható czikkek. — Luisien selymek biuzokra minden színben csak 75 krajczár.

Teli árak minden elfogadható áron.

54 3—

Lányi Lajos.

Hegyi János

műlakatos és gépjavitó műhelye

NAGYENYEDEN.

Elvállalok mindennemű épület, mű- és géplakatos munkákat, u. m. vasrások, vasajtók, épületvasalások javítását és újbóli készítését, továbbá villanycsengők, telefon és villámhárítók szakszerű szerelését. Varró gépek és kerékpárok javítását s gyári árban való újonnan beszerzését, vegre mindennemű gőzeséplők, motorok, szivattyúk és szivattyuskutak, gazdasági gépek és eszközök pontos és figyelmes javítását és ezeknek szintén gyári árban való beszerzését. — Ajánlom a

ga daközönségnek saját műhelyemben összeállított elpusztíthatatlan nezeifejú ekéimet és vasboronáimat, melyeket jóállás mellett felelősséggel adok el, nem teiszóket kieserélek, vagy kívánság szerint átalakítok.

Szakmámba vágó költségvetéssel díjtalanul szolgálók. Beccses pártfogást kér

szíváló tisztelettel

HEGYI JÁNOS,

műlakatos és gépjavitó műhelye

12 25—104

Nagyenyedi kisegítő takarékpénztár r.-t.

Részvénytőke: 400.000 kor. Tartalékalap: 200.000 kor.

Előnyös kölcsönt ad betáblázásra, megfelelő kezességre, értékpapirokra, sorsjegyekre, jöhiteli pénzüzetek részvényeire.

Vásárol és elad értékpapirokat.

Letétbe elfogad értékpapirokat, sorsjegyeket, értékeket kevés őrzési díj mellett.

Időgen kölcsönöket a legelőnyösebben konvertál.

Váltókat az összeg nagysága szerint 5 $\frac{1}{2}$ %, 6, 6 $\frac{1}{2}$ % mellett, kereskedelmi váltókat pedig 6% mellett számíttól le.

Betétet 4 $\frac{1}{2}$ % kamattal mellett fogad el.

Nyitva áll hétköznap d. e. 9—12, d. u. 3—4 óráig.

14 25—104

Elsőrang u

Gramofonok Fonográfok

Czimbalmok, Hegedűk,

Forgatható és önműködő Hangszerek

csekély havi

részletfizetésre!

AUFRECHT ÉS GOLDSCHMIED

hangszerosztálya,

==== Budapest, VI., Andrassy-út 17. ====

Hangszer-árjegyzék ingyen és bérmentve.

Kitünő minőségű és legnagyobb szilárdságu Portland-Cementet ajánl olcsó áron a

Portland-Cement-gyár Brassóban.

16 21—50

Nagyenyeden kapható Klemm Pál úrnál Szentkirály-utca 128. szám.

2 szoba, konyha, kamara,
pincze stb. mellékhelyisé-
gekből álló

magánlakás

f. év április 24-től kiadó
Hid-utca I. sz. alatt.

Főtér 13. szám alatt
4 szoba, konyha, ka-
mara, mellék-épületekkel
Szentgyörgy-naptól
kezdve **kiadó.**

Értekezhetni
Bisztritsány Lajos
üzletében Nagyenyed.

58 2-6

HIRDETÉSEKET
legjutányosabban vesz fel
kiadóhivatalunk.

A NAGYSZEBÉNI
ÁLTALNÁOS TAKARÉKPÉNZTÁR

ad jelzálogkölcsönöket, félévi (tőkét és kamatokat magukban foglaló) részletekben történő törlesztésre és pedig a következő feltételek mellett:

- A. 4 $\frac{1}{4}$ % kamatláb mellett 50 évi törlesztésre; a kölcsön legkisebb összege 30000 K. — A törlesztés 100 félévi részletben történik; a félévi részlet minden 1000 K. után 26 K. 11 f.
- B. 5% kamatláb mellett 50 évi törlesztésre; a kölcsön legkisebb összege 20.000 K. — A törlesztés 100 félévi részletben történik; a félévi részlet minden 1000 K. után 27 K. 16 f.
- C. 5 $\frac{1}{4}$ % kamatláb mellett a kölcsön legkisebb összege 10.000 K.
- a) 40 évi törlesztésnél (82 félévi részlet) a félévi részlet minden 1000 K. után 29 K. 60 f.
- b) 35 évi törlesztésnél (70 félévi részlet) a félévi részlet minden 1000 K. után 30 K. 80 f.
- D. 5 $\frac{3}{4}$ % kamatláb mellett a kölcsön legkisebb összege 2000 K.
- a) 40 évi törlesztésnél (80 félévi részlet) a félévi részlet minden 1000 K. után 31 K. 84 f.
- b) 25 évi törlesztésnél (50 félévi részlet) a félévi részlet minden 1000 K. után 37 K. 47 f.
- c) 10 évi törlesztésnél (20 félévi részlet) a félévi részlet minden 1000 K. után 65 K. 05 f.
- E. 6% kamatláb mellett a kölcsön legkisebb összege 1000 K.
- a) 32 évi törlesztésnél (64 félévi részlet) a félévi részlet minden 1000 K. után 34 K. 98 f.
- b) 23 évi törlesztésnél (46 félévi részlet) a félévi részlet minden 1000 K. után 39 K. 81 f.
- c) 18 évi törlesztésnél (36 félévi részlet) a félévi részlet minden 1000 K. után 45 K. 05 f.
- d) 15 évi törlesztésnél (30 félévi részlet) a félévi részlet minden 1000 K. után 50 K. 09 f.

Az A. alatti kölcsönök csak földbirtokra, a B. C. D. és E. alattiak **házakra** is adhatók; valamennyi kölcsön — az egyszerűsége miatt — az egyszerűsége miatt — minden egyéb levonás nélkül teljes összegben készpénzben fizetendő ki.

Alsó-Fehér és Torda-Aranyos vármegyék területeiről kölcsönkérvények LINGNER GYÖRGY úr által Nagyenyedben nyújtandó be, ki bővebb felvilágosítással is szolgál.

FISCHER ÉS TÁRSA NAGYENYED Alsó-Fehér megye. 215 42-104

100 KAT. HOLO.

A legjobb gyümölcsfák.

80.000 gyümölcsfa oltvány
1 millió gyümölcsfa-alany
1 millió élőkertés csemle.
Sétaterfák & Diszserjek & Rozsák.
Bogyogyümölcsök stb.

Kiváló szőlőoltványok.

1 1/2 millió szőlőoltvány.
Európai és amerikai sima és gyökere szőlővesszők stb.
Árjegyzék és művelési utasítás ingyen.

EGYESÜLT FA- és SZŐLŐOLTVÁNYISKOLÁK FISCHER ÉS TÁRSA, és AMBROSI M.

Nagyenyedi
Könyvnyomda
és Papíráruhágyár részv.-társaság
Nagyenyed.

Dobozárugyár. Könyomda. Litografiai és vonalzó műintézet.

Mindenemű **DOBOZÁRUT** (Cartonnage) u. m. egyszerű és hajlított dobozokat gyógyszerészek, cukrászok, kereskedők és gyárosok részére kisebb árucikkek jutányos és czélszerű csomagolására olcsó áron szállít.

Műveket, folyóiratokat, hírlapokat, körleveleket, képes árjegyzékeket, levélpapírokat, falragaszokat, meghívókat, s mindenemű kereskedelmi és ipari nyomtatványokat, postacsomagozóimkéket, pecsétjegyeket, czimkéket, ragjelzőket, porkapszulákat, papirzacskókat, kötőpapírokat és mindenemű gyógyszerészeti nyomtatványokat készít könyv- és könyomdai, valamint dombornyomásban, olcsó árban, szép és izlées kiállításban.

Nyomatott a Nagyenyedi Könyvnyomda és Papíráruhágyár Részvénytársaság könyvnyomdájában Nagyenyedben.